

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.13>

СЕКРЕТНІ ВІНАХОДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Копил Я.В.

аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, адвокат

ORCID: 0009-0000-5208-2624

e-mail: yaroslavkopyl@gmail.com

Копил Я.В. Секретні винаходи у забезпеченні національної безпеки: міжнародно-правовий аспект.

У статті розглянуто міжнародно-правові аспекти інституту секретних винаходів в контексті забезпечення національної безпеки. Досліджено, що міжнародні договори, які стосуються питань інтелектуальної власності та до яких приєдналась Україна, а саме Договір про патентну кооперацію, Договір про патентне право, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони містять положення щодо так званих «винятків з міркувань безпеки». Вони на практиці надають реальну можливість використання окремих механізмів захисту інтересів держави на секретні винаходи. Проаналізовано нормативно-правову базу організації діяльності Українського науково – технологічного центру (далі – УНТЦ) як міжурядової структури, акцентовано увагу на встановлених фактах недоліків стосовно забезпечення охорони інтелектуальної власності під час виконання угоди про діяльність УНТЦ, відсутності контролю з боку держави за виконанням проєктів згаданої вище організації. Сформовано обґрунтований висновок про необхідність проведення аудиту діяльності міжурядових організацій, в яких беруть участь вітчизняні винахідники та у результаті чого створюються винаходи (та потенційно секретні винаходи). Окреслено ризики «патентної міграції» та еміграції носіїв критичних знань, що становить потенційну загрозу для національної безпеки. Досліджено також питання мультинаціональних винаходів, що створюються у межах міжнародного наукового - технічного співробітництва, та викликів, пов'язаних із поданням перших заявок на такі об'єкти. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства у сфері охорони секретних винаходів, підтримки зарубіжного патентування та забезпечення національних інтересів під час укладання та виконання договорів щодо транснаціональної наукової співпраці.

Ключові слова: інтелектуальна власність, секретні винаходи, винаходи, національна безпека, міжурядова організація, Український науково – технологічний центр, мультинаціональні винаходи, міжнародні угоди.

Kopyl Y.V. Secret inventions in ensuring national security: international legal aspects.

The article examines the international legal aspects of the institution of secret inventions in the context of ensuring national security. It has been found that international treaties relating to intellectual property issues to which Ukraine has acceded, namely the Patent Cooperation Treaty, the Patent Law Treaty, the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, the Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purposes of Patent Procedure, the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part contain provisions on so-called “security exceptions.” In practice, they provide a real opportunity to use certain mechanisms to protect the interests of the state in relation to secret inventions. The regulatory framework for the organization of the activities of the The Science and Technology Center in Ukraine (hereinafter referred to as the STCU) as an intergovernmental structure has been analyzed, with emphasis on the established facts of shortcomings in ensuring the protection

of intellectual property during the implementation of the agreement on the activities of the STCU and the lack of state control over the implementation of projects of the above-mentioned organization. A well-founded conclusion has been made about the need to audit the activities of intergovernmental organizations in which domestic inventors participate and as a result of which inventions (and potentially secret inventions) are created. The risks of «patent migration» and emigration of critical knowledge carriers, which pose a potential threat to national security, are outlined. The issue of multinational inventions created within the framework of international scientific and technical cooperation and the challenges associated with filing initial applications for such objects were also examined. Practical recommendations are proposed for improving national legislation in the field of protecting secret inventions, supporting foreign patenting, and ensuring national interests when concluding and executing agreements on transnational scientific cooperation.

Key words: intellectual property, secret inventions, inventions, national security, intergovernmental organization, The Science and Technology Center in Ukraine, multinational inventions, international agreements.

Постановка проблеми. У XXI столітті світ стоїть на порозі чергової (четвертої) промислової революції, яка ознаменувала собою новий виток змагань між державами, перш за все у наукоємних сферах.

Безпекові події підтверджують, що науковий та промисловий потенціал держави породжує нові можливості для країн, які здійснюють протекціоністську політику відносно результатів інтелектуальної діяльності, що у результаті цілком може призвести до появи нових прогресивних технічних рішень, завдяки яким невеликі країни можуть завдати асиметричної відповіді у різних галузях світовим гегемонам.

Очевидно, що епосі життя без кордонів на зміну приходить епоха ізоляціонізму та захисту передусім національних інтересів. Не стала винятком і інтелектуальна власність, важливою складовою якої є секретні винаходи.

Зауважимо, що хоча правова охорона секретних винаходів у вітчизняній доктрині частково досліджена, розвиток інтересу до цього правового явища зростає, що обумовлено останніми безпековими подіями. Пожвавилась і наукова думка у іноземних фахівців, що відображено у ряді наукових праць.

Мета дослідження: на основі раніше проведеного аналізу вітчизняної наукової літератури, що присвячена охороні секретних винаходів, міжнародних договорів, що стосуються окремих питань секретних винаходів, дослідити міжнародні угоди щодо діяльності УНТЦ у контексті забезпечення національної безпеки, а також можливості захисту інтересів держави, завдяки міжнародним угодам, та запропонувати практичні рекомендації щодо удосконалення функціонування вказаного правового інституту.

Стан опрацювання проблематики. Питання правової охорони винаходів, зокрема секретних, в аспекті забезпечення національної безпеки досліджували вітчизняні вчені Г.О. Андрощук, Ю.Л. Бошицький, О.Б. Бутнік-Сіверський, Ю.М. Капіца, Н.Б. Москалюк, І.В. Новосельська, Г.З. Остапенко, Л.І. Работягова, О.О. Тверезенко, О.Ш. Чомахішвілі, С.П. Филь та інші. Водночас, ряд міжнародно-правових аспектів секретних винаходів, які мають безпосереднє відношення до питань національної безпеки, потребують подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Секретні винаходи за своєю правовою природою є високотехнологічним об'єктом патентного права, що у свою чергу зумовлює потребу у фінансуванні та концентрації зусиль для появи такого винаходу. Важливим є не лише створення такого об'єкта патентного права, але й формування системи, яка стимулюватиме винахідницьку активність, та водночас комплексно захищатиме інтереси держави у сфері національної безпеки.

Зауважимо, що ще в 2015 році Комітет з розвитку інтелектуальної власності Всесвітньої організації інтелектуальної власності підготував документ (дослідження), присвячене, серед іншого, заходам у сфері безпеки, які можуть призвести до обмеження патентних прав (так звані «винятки з міркувань безпеки») [1]. Вважаємо, що ці питання заслуговують на увагу у контексті цього дослідження.

Одразу зауважимо, що під терміном «винятки з міркувань безпеки» у міжнародному законодавстві розуміють заходи, які можуть здійснювати держави – учасники міжнародних угод задля захисту власних інтересів та забезпечення національної безпеки.

Так, положеннями пункту 8 статті 27 Договору про патентну кооперацію (РСТ) передбачено, що «Ніщо в цьому Договорі та Інструкції не повинно розумітися як обмеження права будь-якої Договірної держави застосовувати засоби, які воно визнає необхідними в цілях забезпечення національної безпеки, чи виходячи з основних економічних інтересів держави, обмежувати право власних громадян чи осіб, що проживають у цій державі, подавати міжнародні заявки» [2].

Відповідно до статті 4 Договору про патентне право (PLT) «Ніщо в цьому Договорі й Інструкції не обмежує право будь-якої Договірної Сторони здійснювати будь-яку дію, яку вона визнає за необхідну для забезпечення суттєвих інтересів безпеки» [3].

Подібні норми права викладені у статті 73 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС), згідно з якою: «Ніщо в цій Угоді не слід тлумачити так, щоб: а) вимагати від члена надсилати будь-яку інформацію, розкриття якої він вважає таким, що суперечить його основним інтересам безпеки; або б) утримати члена від вжиття будь-яких заходів, які він вважає необхідними для захисту його основних інтересів безпеки; і) пов'язаних з речовинами, здатними на ядерний розпад, або з похідними від них речовинами; ii) пов'язаними з шляхами пересування збройних сил, обмундирування та засобів ведення воєнних дій, а також до шляхів переміщення інших товарів та матеріалів, які виконуються прямо або опосередковано для цілей постачання збройних сил; iii) вжитих під час війни або в умовах інших надзвичайних ситуацій в міжнародних відносинах; або с) перешкоджати члену вжити будь-яких заходів щодо виконання його зобов'язань згідно із Статутом Організації Об'єднаних Націй з метою підтримання миру та безпеки» [4].

У статті 5 Будапештського договору про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури закріплено, що «Кожна Договірна держава визнає вельми бажаним, щоб в разі наявності обмеження на експорт чи імпорт деяких видів мікроорганізмів, таке обмеження поширювалось на депоновані чи призначені для депонування мікроорганізми згідно з цим Договором тільки тоді, коли це обмеження необхідне для національної безпеки чи у зв'язку з небезпекою для здоров'я чи навколишнього середовища» [5].

Положеннями статті 472 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони передбачено, що «Ніщо в цій Угоді не перешкоджає Стороні вживати будь-яких заходів: а) які, на її думку, необхідні для того, щоб запобігти розголошенню інформації, що суперечить суттєвим інтересам її безпеки; б) які пов'язані з виробництвом зброї, військового спорядження та матеріалів чи торгівлею ними або з дослідженнями, розробкою чи виробництвом, необхідними для цілей оборони, за умови, що такі заходи не завдають шкоди умовам конкуренції стосовно продукції, яка не призначена для використання виключно для військових цілей; с) які вона вважає необхідними для забезпечення власної безпеки, у випадку серйозних внутрішніх безпорядків, які порушують закон і громадський порядок, під час війни або серйозного міжнародного напруження, яке становить загрозу війни, або для виконання взятих на себе зобов'язань з підтримання миру та міжнародної безпеки» [6].

Викладене вище підтверджує, що міжнародне законодавство надає можливості та інструменти державам захищати свої національні інтереси, керуючись механізмами «винятків з міркувань безпеки».

Тобто, Україна з однієї сторони захищаючи інтереси винахідників, а з іншої дбаючи про інтереси власної національної безпеки, повинна використовувати не лише положення Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (зокрема, статті 37), а й розглянути можливість впровадження більш жорстких норм, які унеможливлуватимуть виток науково-технічних результатів, у тому числі секретних винаходів, за кордон.

Використання викладених вище механізмів повинно здійснюватися вітчизняними інституціями, зокрема у співпраці з міжнародними партнерами, під час підготовки проєктів нормативно – правових актів, у тому числі міжнародних договорів, формування правозастосовної практики, розробки та комерціалізації науково-технічних проєктів та в інших сферах.

Показовою у цьому контексті мала би бути діяльність міжурядової організації Український науково-технологічного центр (далі - УНТЦ), який створювався, серед іншого, з метою запобіганню поширенню технологій та спеціальних знань, що пов'язані зі зброєю масового знищення - ядерною, хімічною та біологічною [7]. Однак, зазначалося в довідці на засідання Ради національної безпеки і оборони України від 21.11.2008 року, найбільш поширеними каналами витоку незапатентованих ідей і технологій є проєкти УНТЦ [8, с. 97].

УНТЦ став місцем співпраці 21 000 вчених, з яких 12 000 були долучені до розробки зброї ще у радянські часи [9].

УНТЦ надав вченим фінансову допомогу в поданні понад 200 заявок на отримання національних та закордонних патентів, а також міжнародних РСТзаявок (*прим.* інформація станом на 2006 рік) [10, с. 101].

Прикладом успішної реалізації УНТЦ проекту може бути досвід малого науково-виробничого підприємства «Лілея», яке запатентувало багатофункціональні п'єзоелектричні мікроманіпулятори в США і підписало комерційну ліцензійну угоду з американською компанією [11].

Тобто, УНТЦ став тією організацією, яка дала змогу вітчизняним вченим реалізувати свій потенціал за умов неналежного фінансування у вітчизняну науку, спрямувати наукові доробки виключно у мирне русло, інтегрувати науковців у міжнародну наукову спільноту.

Однак більш глибокий ретроспективний аналіз документів, що стосуються УНТЦ, показує системні недоліки в організації його діяльності.

Свого часу, готуючи питання про роботу УНТЦ на засідання Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Г.О. Андрощук звернув увагу на його Статут, що суперечив чинному законодавству України і передбачав для країн-донорів *безоплатну, безвідзивну ліцензію з правом на субліцензію в усіх країнах світу* (практично відток інтелектуального потенціалу) [8, с. 99]. Комітетом було рекомендовано УНТЦ привести статут у відповідність з національним законодавством.

Одразу зауважимо, що програмні документи, які розміщені у вільному доступі, не містять прямих вказівок, що у ході діяльності УНТЦ створюються секретні об'єкти права інтелектуальної власності. Водночас, посилання на технології подвійного призначення та саму мету існування цієї організації дають змогу зробити висновок, що створення таких об'єктів права інтелектуальної власності має місце на практиці.

Чинний нині Статут УНЦТ, затверджений 25 липня 2017 року на 44-му засіданні Ради УНТЦ, містить ряд нових положень. Зокрема, важливими є те, що винахідник (автор) об'єкта інтелектуальної власності має право на обґрунтовану компенсацію, а також отримує підтримку для отримання останньої. Положеннями статті XIII Статуту УНТЦ передбачені аспекти інтелектуальної власності, що виникають у ході діяльності УНТЦ. Однак в ній прямо не вказано про механізм дій у разі якщо створений винахід буде визнаний секретним [12].

Водночас, викликає питання тривалість (23 роки) врегулювання питань інтелектуальної власності з моменту заснування УНТЦ (1993 р.) до остаточного унормування (2016 р.).

Законом України «Про надання згоди на обов'язковість для України Угоди про створення Українського науково - технологічного центру» (далі - Закон) від 15 березня 2001 року № 2296-III передбачено, що останній набирає чинності за умови приведення Статуту Українського науково-технологічного центру у відповідність із законодавством України, зокрема в частині прав інтелектуальної власності [13]. Навіть після цього законодавчого застереження пройшло чимало часу перш ніж щось почало змінюватися.

5 липня 2016 року набув чинності Закон України від 15 червня 2016 року № 1418-VIII «Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру» [14]. З пояснювальної записки до проекту Закону України «Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру» відомо, що відповідно до листа Міністерства юстиції України від 09.09.2014 № 7915-0-4-14/12.2 «станом на сьогодні Статут УНТЦ із законодавством у сфері прав інтелектуальної власності узгоджується.» [15].

Водночас, у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 09 лютого 2016 року № 16/3-158/0084 висловлена позиція щодо відсутності у згаданій пояснювальній записці інформації про приведення Статуту УНТЦ у відповідність до законодавства України, а відтак необхідним є вирішення питання про набуття чинності Закону [15].

Співзвучним є і висновок Комітету Верховної Ради України у закордонних справах, у якому відображена позиція Міністерства закордонних справ України та Головного управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки Служби безпеки України, у якому зазначено що «є необхідність у проведенні міжвідомчого аудиту результатів діяльності УНТЦ в Україні та відповідності цілей і завдань такої діяльності сучасним умовам та інтересам вітчизняної науково-технологічної сфери, зокрема, в контексті діяльності УНТЦ в супереч положенням статті II Угоди про створення Українського науково-технологічного центру 1993 року,

коли до співробітництва залучаються установи, працівники яких не брали участь у діяльності обороно-промислового комплексу колишнього СРСР, що за відсутності контролю з боку держави за виконанням проектів позначиться на ефективності використання отриманих результатів у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності» [15].

Протоколом засідання Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва від 14 березня 2016 року № 58 зафіксовано, що вказаним комітетом було прийнято рішення звернутися до Служби безпеки України з метою уточнення її позиції, наведеної у листі Головного управління контрозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки Служби безпеки України від 24 вересня 2015 року щодо необхідності проведення перевірки відповідності діяльності УНТЦ національним інтересам України, а також аудит результатів діяльності УНТЦ, відповідності її цілей та завдань вітчизняній науково-технологічній сфері [16].

Викликає стурбованість і Звіт про результати аудиту ефективності виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (далі – Звіт), затверджений рішенням Рахункової Палати від 11.09.2018 № 23 – 5, відповідно до якого було встановлено ряд аспектів діяльності УНТЦ, зокрема і, що Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) *не володіє даними щодо отриманих Україною вигід від співробітництва українських виконавців з УНТЦ, інформацією про патенти (у т. ч. міжнародні), отримані в рамках виконання проектів закладами вищої освіти або науковими установами України* [17].

З Рішення Рахункової Палати від 11 вересня 2018 року № 23-5 «Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» відомо, що Рахункова Палата надала рекомендації Кабінету Міністрів України та Міністерству освіти і науки України. Зокрема, рекомендовано МОН, серед іншого, розробити порядок розгляду проектів, які потребують згоди держави для участі в проектах УНТЦ, забезпечити виконання вимог Угоди УНТЦ у частині розгляду проектів, які мають бути схвалені Адміністративною Радою УНТЦ, та надання письмової згоди (дозволу) МОН на їх виконання, запровадити в МОН збір інформації про отримані результати Україною від участі в проектах УНТЦ, здійснювати моніторинг їх використання [18].

Важливо, що у 2015 році в УНТЦ була відновлена грантова програма підтримки патентування [19].

Зауважимо, що пошук у спеціальній інформаційній системі УКРНОІВІ не дав змоги виявити відомості про чинні винаходи, власником, заявником або представником яких був би зазначений УНТЦ. З відкритих джерел лише частково відомо, яким чином здійснюється патентування винаходів за участю вітчизняних винахідників, профінансованих УНТЦ та яка кількість відповідних патентів було отримано за кордоном (за участю українських вчених).

Таким чином, аналіз діяльності УНТЦ як міжурядової організації, активним учасником якої є Україна, дає змогу дійти висновку, що досвід наукової взаємодії є необхідним для України, водночас політика держави у цій сфері має бути продуманою та передбачати механізми запобігання витоку передових технологій та обов'язкового патентування отриманих результатів в Україні та за кордоном (з можливістю надання ліцензій країнам-партнерам відповідно до укладених міжнародних договорів).

Як зазначає Андрощук Г.О. «положення китайського патентного законодавства щодо іноземних патентних заявок на винаходи перейшли від «зобов'язання спочатку подати заявку в Китаї» (1984 р.) до «зобов'язання запитувати експертизу конфіденційності» (2008 р.) [20, с. 9]. Вважаємо, що таку норму варто передбачити і в Україні.

Станом на 2006 рік «З моменту створення Програми пошуку партнерів у 1997 році Партнери УНТЦ внесли понад 34 мільйони доларів США й одержали загальний дохід від НДДКР на суму, приблизно в 10 разів більшу за їхні початкові інвестиції.» [10, с. 100].

Загалом про «ефективність» роботи УНТЦ з охорони інтелектуальної власності свідчить те, що з більш ніж 1200 виконаних проектів в інститутах та університетах України, Азербайджану, Грузії, Молдови та Узбекистану було оформлено лише 270 заявок на винаходи, переважно в Україні (що орієнтовно становить 23%).

Вважаємо, що доцільним є здійснення аудиту діяльності міжурядових організацій, учасниками яких є вітчизняні винахідники, на предмет збереження результатів інтелектуальної (винахідниць-

кої) діяльності в Україні, дотримання національних інтересів та безумовно недопущенню патентної міграції за кордон (не лише винаходів, але й винахідників).

Очевидно, що діяльність міжурядових організацій, предметом діяльності яких є винахідницька та інноваційна діяльність, потребує особливого контролю з боку державних органів. Водночас, держава повинна створювати сприятливі умови праці, які включають у тому числі і фінансові стимули, щоб кращі вчені та винахідники після набуття досвіду міжнародного співробітництва та усвідомлення можливості кращих умов комерціалізації розробок, не залишались за кордоном а здійснювали патентування своїх винаходів з пріоритетом України. Реалізація таких дій дасть змогу не лише запобігти патентній міграції, а й уникнути витоку з України цінних носіїв інформації щодо секретних винаходів та потенційних винахідників технологій подвійного призначення, адже рівень (патентів-втікачів) становить від 10 до 12% щорічного обсягу патентування, а найбільш активними секторами міграції є медичні препарати, ІТ-технології (системи та обладнання), фармакологія [21, с. 40].

Адже, у зв'язку зі збільшенням промислових сфер виробництва, збільшенням протекціоністських заходів у всьому світі, є всі підстави стверджувати, що у найближчі десятиліття кількість секретних винаходів (засекречуваних розробок) буде лише збільшуватись.

Закон України «Про національну безпеку України» передбачає, що національна безпека України це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз, а національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян[22].

Отже, національна безпека та національні інтереси нерозривно пов'язані з інтелектуальною власністю. У цьому контексті особливо важливим є інститут мультинаціональних винаходів, актуальність якого неможливо заперечувати, зважаючи на створення мультинаціональних винаходів при здійсненні спільних наукових проєктів українських вчених в межах Рамкових наукових програм ЄС, зокрема програми «Горизонт 2020»[23].

Дійсно важливим є питання, у якій першій країні необхідно подавати заявку на винахід, якщо він був створений у співпраці винахідників з різних країн.

Міжнародна асоціація з захисту прав інтелектуальної власності (далі - AIPPI) дає таке визначення поняттю «мультинаціональний винахід»: винаходи, створені двома або більше винахідниками, до яких застосовуються різні національні закони щодо авторства винаходу принаймні до двох винахідників [24].

Як наголосила Постійна робоча група ALLEA (Європейської федерації академій наук у галузі природничих та гуманітарних наук) «ні Регламент ЄС 1290/2013, ні будь – які інші законодавчі заходи не передбачають гармонізації з національним законодавством щодо винахідництва, передачі прав та вимог до подачі патентів для багатонаціональних винаходів» [23]. Як підкреслює Постійна робоча група ALLEA «Припустимо, наприклад, що певні результати досліджень є спільною власністю установ Польщі, Іспанії та Італії. У цьому випадку кожне національне законодавство вимагає, щоб національний учасник подав першу патентну заявку в державі-члені, де він зареєстрований і проживає. Оскільки вимоги відповідних національних законів є суперечливими, вони не можуть бути виконані одночасно.» [25].

Вважаємо, що належними пропозиціями щодо захисту прав інтелектуальної власності українських вчених, які перебувають за кордоном, є «прийняття внутрішніх актів установ стосовно питань інтелектуальної власності та комерційної таємниці, передбачення відповідних умов у цивільно-правових договорах з українським дослідником, що передбачає здійснювати дослідження/викладання за кордоном, та договорах з іноземними дослідниками, які перебувають в українських установах» [26].

Потребує перегляду стаття 37 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», яка не прояснює належним чином обов'язку подання заявки на винахід (корисну модель) вітчизняним винахідником, що перебуває за кордоном, та зробив винахід спільно з винахідниками з інших країн [27]. Пропонується урегулювання питання подання заявки на спільний мультинаціональний винахід здійснювати шляхом визначення країни подання першої заявки на винахід за міжнародними договорами та угодами між особами, а також швидкої перевірки заявки на винахід на предмет наявності відомостей, що можуть бути віднесені до державної таємниці.

Ще однією невирішеною проблемою є відсутність державної підтримки зарубіжного патентування, про що наголошував Андрощук Г.О. [28] та зафіксовано також Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти у відповідному рішенні[29].

Висновки. Інтелектуальна власність та секретні винаходи як невід’ємна частина останньої мають важливе значення у забезпеченні національної безпеки. Міжнародні угоди надають державам-учасникам широкі можливості щодо визначення способу захисту інтелектуальної власності в інтересах держави. Діяльність міжурядових організацій, міжнародне науково-технічне співробітництво за участю вітчизняних науковців потребує належного та постійного контролю з боку держави. Пропозиції щодо унормування мультинаціональних винаходів мають йти не лише від держави як законотворця, але у тому числі і від суб’єктів здійснення такої діяльності, серед іншого, і шляхом здійснення договірної угоди з відповідним партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Committee on Development and Intellectual Property (CDIP). URL: https://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=35588&la=EN (дата звернення: 11.08.2025).
2. Договір про патентну кооперацію. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text (дата звернення: 11.08.2025).
3. Договір про патентне право. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_002#Text (дата звернення: 11.08.2025).
4. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 11.08.2025).
5. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури. Інструкція до Будапештського договору про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_039#Text (дата звернення: 11.08.2025).
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 11.08.2025).
7. Угода про створення Українського науково-технологічного центру. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_032#Text (дата звернення: 11.08.2025).
8. Біла книга-2 Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України/ Дем’яненко О.В., Доровських А.В., Кулаков С.А., Лі А., (упорядкування). — К.: Парламентське вид-во, 2008, с. 246. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2016/01/Intelektualna-vlasnist-v-innovatsiy-niy-ekonomitsi-Ukrai-ny-BKU.pdf> (дата звернення: 11.08.2025).
9. Український науково-технологічний центр: 20 років підтримки заради світової безпеки. URL: <https://medium.com/u-s-embassy-kyiv/український-науково-технологічний-центр-20-років-підтримки-заради-світової-безпеки-31f0f125f9cc> (дата звернення: 11.08.2025).
10. Український науково-технологічний центр інформує. *Наука та інновації*. 2006. Т. 2. № 2. С. 96–101.
11. Micro-Electronics Technology Sees U.S. Civilian Commercial Success (26/37). URL: <https://www.stcu.int/news/successstories/index.php?id=30> (дата звернення: 11.08.2025).
12. Статут Українського науково-технологічного центру. URL: https://www.stcu.int/documents/stcu_inf/founding_documents/Statute/STCU_Statute_-_44th_GBM.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
13. Про надання згоди на обов’язковість для України Угоди про створення Українського науково-технологічного центру: Закон України 15 березня 2001 року № 2296-III/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-14#Text> (дата звернення: 11.08.2025).
14. Закон України “Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1418-19#Text> (дата звернення: 11.08.2025).
15. Проект Закону про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58034 (дата звернення: 11.08.2025).

16. Протокол засідання Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва від 14 березня 2016 року № 58. URL: https://komzak.rada.gov.ua/news/Zasidaniy_komit/Protokoly/72642.html (дата звернення: 11.08.2025).
17. Звіт про результати аудиту ефективності виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020». URL: https://eurosvita.net/prog/data/attach/5761/zvit_23-5_2018.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
18. Інформаційне повідомлення на виконання рішення Рахункової палати від 11.09.2018 № 23-5. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReactions/?id=263> (дата звернення 11.08.2025).
19. Українські науковці можуть отримати гранти на патентування винаходів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2439114-ukrainski-naukovci-mozut-otrimati-granti-na-patentuvanna-vinahodiv.html> (дата звернення: 11.08.2025).
20. Андрощук Г.О. Іноземна ліцензія на подання заявки за кордоном на винахід, створений в Китаї. Збірник матеріалів Восьмої всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права» (м. Львів, 15 травня 2024 року) / [відп. за вип.: Олександра Яворська та ін.]. Львів :Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2024. С. 8–14.
21. Трансфер технологій в оборонно-промисловому комплексі України: проблемні питання (II частина). *Наука, технології, інновації*. 2018. № 2. С. 38–47.
22. Про національну безпеку: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII./ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 11.08.2025).
23. Андрощук Г.О. Патентна міграція в міжнародному трансфері технологій: аспекти технологічної безпеки. Питання інтелектуальної власності у сфері трансферу технологій: збірн. наук. прац. IV Всеукр. наук.-практ. конф.-семін. з пробл. екон.інтел. власн., 21 травн. 2021р., Київ : Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2021. С. 1–17. URL: http://ndiiv.org.ua/Files2/vydannia_2021/21.04_Transfer-tekhnohohii.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
24. Resolution Inventorship of Multinational inventions. URL:<https://www.aippi.pt/wp-content/uploads/2017/12/2015-Resolution-Inventorship-of-Multinational-inventions-Q244.pdf> (дата звернення: 11.08.2025).
25. The ownership and protection of multinational inventions – in particular inventions resulting from publicly funded research. URL: <https://www.biotechnologia-journal.org/The-ownership-and-protection-of-multinational-inventions-in-particular-inventions,200955,0,2.html>(дата звернення: 11.08.2025).
26. Права інтелектуальної власності на результати досліджень українського вченого, що працює за кордоном, та іноземного вченого, що працює в Україні. URL: https://www.researchgate.net/publication/368790710_Intellectual_property_rights_for_research_results_of_a_Ukrainian_visiting_scientist_working_abroad_and_foreign_scientists_working_in_Ukraine_Prava_intelektualnoi_vlasnosti_na_rezultati_doslidzen_ukrai(дата звернення: 11.08.2025).
27. Винахідницька діяльність у наукових установах / За ред. Ю.М. Капіці; кол. авторів: Ю.М. Капіца, Т.Г. Косско, Д.С. Махновський, І.І. Хоменко, Н.І. Аралова, М.П. Туров: Наук.-практ. вид. К.: Логос, 2021. 455 с. С. 132.
28. Андрощук Г.О. Запобігання витокам технологій через патентне відомство у Південній Кореї: уроки для України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. – 2024. № 4. С. 29–38.
29. Рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти від 6 липня 2016 р., протокол № 46. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/Robota_Kom/Zasid_Kom/Rish_Kom/VIII_skl/4_sesiya/74708.html (дата звернення: 11.08.2025).